

a szocialista területi politika némely kérdéséről vallott nézeteit persze vitatnunk kell. Ehhez viszont az is szükséges – ez nem csupán a konkrét könyv kapcsán megfogalmazható tanulság –, hogy fokozzuk a területi folyamatok ku-

tatásában elért marxista társadalomtudományos eredmények nemzetközi népszerűsítését.

Horváth Gyula

**TERITORIALNO-PROIZVODSZTVENI KOMPLEKSI
V JUZSNA CENTRALNA BULGARIJA. (R. NAJĐENOVA SZERK.)
(Területi termelési komplexumok Dél-Közép-Bulgáriában. Izdatelstvo na BAN. Szófia, 1983.
250 p.)**

A Bolgár Tudományos Akadémia Földrajzi Intézetének munkaközössége (*R. Najdenova, T. Jordanov, D. Donceev, M. Ilieva, G. Gesev, E. Terzijszka, B. Kolev*) által összeállított monográfia Bulgária egyik gazdaságilag frekvenciát, ám fejlettségi állapotát tekintve ellentmondásos gazdasági körzetét vizsgálja. A Haszkovo, Kardzsali, Pazardzsik, Plovdiv, Szmoljan és Sztara Zagora megyéket felölelő déli-központi rajon a Felső-Trák-alföldtől a görög-török határig húzódik, az ország területének 24 %-át foglalja el, lakosságából 25 %-kal részesedik, ipari termelésének 26 %-át adja. Intenzív mezőgazdaság, csúcstechnológiával működő iparvállalatok, fejlett üdülőkörzetek, monokultúras agrárvidékek, fejlődésképtelen apró hegyifalvak és alacsony infrastrukturális színvonalú mezőgazdasági térségek egyaránt megtalálható a körzetben.

A szerzők a területi gazdasági vizsgálatoknak nem a leggyakoribb módszerét, a gazdasági jelenségek térbeli elhelyezkedésének leírását választják, hanem a területi integrációs folyamatok mennyiségi és minőségi paramétereit tárják fel, területi társadalmi-gazdasági komplexumokat jelölnek ki, és ezek gazdaságfejlesztési perspektíváit vázolják.

Az első fejezetben a területi-termelési komplexum (TTK) metodikai és metodológiai kérdéseivel foglalkoznak. TTK-n olyan gazdaságilag és földrajzilag elkülönült területet értenek, amelynek keretei között az anyagi termelés, a termelő és a szociális infrastruktúra ágazatainak tervszerű, arányos és integrált fejlesztése valósul vagy valósítható meg. E területek belső egységét és gazdasági kompaktságát a termelés, valamint a helyi-területi természeti és gazdasági erőforrások szoros kölcsönhatásai teremtik meg. E fejezet széleskörű áttekintést ad

a TTK-t szovjet és bolgár elméleti irodalmáról, a területi gazdaságfejlesztésben való alkalmazás lehetőségeiről és buktatóiról.

A második fejezetben a szerzők a déli-központi körzet fejlődési tényezőit veszik sorra. Elemzik a természeti erőforrásokat, vizsgálják a munkaerő szerkezetét és mozgását a körzet településrendszerében. A termelésbe vonható munkaerő szempontjából a körzetben három összefüggő övezetet rajzolnak ki. A rodopei településrendszerek munkaerő-feleslegének lekötésére a szerzők iparfejlesztéseket javasolnak, a munkaerőhiányos térségekben pedig intenzív struktúraváltást sürgetnek. E sajátos helyzettel is magyarázható, hogy fejlesztési koncepciójuk két alappillére a munkaerőhelyzet és az ipar anyagi-műszaki bázisának állapota. Fejlesztési javaslataik között fontos helyet foglal el a körzet városhálózatának átalakítása. Széleskörű matematikai-statisztikai elemzéssel (a faktor- és többdimenziós analízis segítségével) határolják le a városi vonzókörzeteket és jelölik ki az új fejlesztési pólusokat.

A harmadik fejezetben a kutatói közösség a körzet gazdaságának specializációját vizsgálják. Elemzi az iparszerkezet fejlődésének folyamatait, átfogó képe ad az ágazatok belső struktúrájáról. A szerzők fejlett specializációjú ágazatok közé az energetikai és a gépipart, a könnyűipart, a színesfémkohászatot és az élelmiszeripart sorolják, ezek játsszák a fő szerepet a különböző fokozatú TTK-k fejlődésében. A báziságazatokat azonban a fejletlen háttérpar nem képes kiszolgálni, az iparfejlesztési koncepciók kidolgozásában ezt a tényezőt érvényesíteni javasolják a kutatók. Részletesen vizsgálják az ipar ágazati körzeteit, területi csomópontjait. A legkifejlettebb ipari gócpont

Plovdiv és Sztara Zagora. E két városban állítják elő a körzet ipari termelésének 55 %-át. E megyeszékhelyek jelentős integrációs hatást fejtenek ki tágabb vonzáskörzetük ipari termelésére, s ezáltal a mezo TTK gazdasági-szervezési központjai is.

A körzet élelmiszergazdaságában két integrációs övezet különül el a kutatás alapján. A pazardzsisik – plovdivi térség fejlett agrár-ipari komplexumaira a feldolgozó központok hálózata települt, a Haszkovo–Kardzsali–Sztara-Zagora-i termelő és feldolgozó kapacitása között a megfelelés hiánya kedvezőtlenül hat az élelmiszergazdaság hatékonyságára.

A szerzők a körzeti komplexumok fejlődése, a gazdasági területi integráció fokozása szempontjából fontos kérdésként kezelik a vonalas infrastruktúra hálózatait. Megállapítják, hogy a gazdaságfejlesztés bármely alternatívája mellett is döntenek, a közlekedési hálózat gyorsütemű javítása nélkül a fejletlen területek gazdasági fellendítése és bekapcsolása a körzet termelési vérkeringésébe megoldhatatlan feladat lesz.

Elméleti rendszerüket és ágazati részeredményeiket a kutatók az utolsó fejezetben szintetizálják. Arra a nem könnyű feladatra vállalkoznak, hogy körvonalazzák a déli-központi körzet taxonómiai rendszerét. A termelés méretei, a

komplexitás foka és a területi munkamegosztásban elfoglalt helyzet alapján 25 mikrokomplexum, 6 mezokomplexum és 2 makrokomplexum kialakítására tesznek javaslatot. Ha e szinteket a közigazgatási egységekkel vetjük össze, azt találjuk, hogy a mikrokörzeteket 2-3 igazgatási alapegység, településrendszer alkotja, a mezokomplexumok száma megegyezik a megyékével. A nyugat-felső-trákiai – rodopei és a kelet-felső-trákiai – rodopei makrokomplexumot egyaránt 3-3 megye alkotja. Végezetül a szerzők ismertetik a két makrokomplexum távlati fejlesztésére tett javaslatukat. Többször is hangsúlyozzák, hogy e körzetek innovációs központjainak, Plovdivnak és Sztara Zagorának a fejlesztésében figyelembe kell venni a makrokörzeti szervezési és ellátási funkciókat is.

A könyv a bolgár területfejlesztési kutatások fontos produktuma. bár egy konkrét területegység társadalmi-gazdasági folyamatainak vezetési végéig az olvasót, módszereivel és szemléletmódjával új általános ismeretekhez juttatja a területi-termelési komplexumok kérdéskörében kevésbé járatos magyar szakembereket is.

Horváth Gyula